

Ekspertyza ornitologiczna i chiropterologiczna dla inwestycji pn. „Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy Dobroszyce”.

autor opracowania
Tomasz Gottfried

MURINUS
Wrocław, maj 2024

1. Wstęp

Ochronę ptaków i nietoperzy w naszym kraju reguluje szereg przepisów i porozumień. Głównym dokumentem jest *Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną* z dnia 16 grudnia 2016r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 2183), będącym wypełnieniem zapisu zawartego w *Ustawie o Ochronie Przyrody* z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2016r., poz. 2134 z późn. zm.). W odniesieniu do gatunków chronionych minister wykorzystując upoważnienie ustawowe wprowadził zakazy dotyczące m.in. zabijania, okaleczania, chwytania, transportu, pozyskiwania, przetrzymywania, a także posiadania żywych zwierząt, niszczenia jaj i postaci młodocianych, gniazd i innych schronień, umyślnego płoszenia i niepokojenia.

Wiele gatunków ptaków gnieździ się w pobliżu człowieka. Niektóre z nich wykorzystują różnego rodzaju szczeliny i nisze w naszych budynkach mieszkalnych. Wśród gatunków lęgowych, które potencjalnie mogą budować gniazda w/na budynkach wszystkie są chronione, a z pośród nich ochronie ścisłej podlegają:

- na strychach, stropodachach, w różnego rodzaju niszach: pustułka, pójdzka, kawka, jerzyk, kopciuszek, jaskółka dymówka, wróbel, mazurek,
- na elewacji w niewielkich szczelinach, otworach: jerzyk, szpak, bogatka i modraszka, czasami muchołówka szara,
- mocujące gniazda na elewacji budynków: jaskółka oknówka,
- na nieużytkowanych balkonach: gołąb miejski, sierpówka, czasami kos, pustułka.

Większość, bo 12 z tych gatunków jest objętymi ochroną na podstawie Dyrektywy Ptasiej Unii Europejskiej (*the EC Directive on Wild Birds (79/4409/EEC)*) i wymaga ochrony. Bardzo często można spotkać w budynkach lęgowe gołębie miejskie i kawki, które podlegają ochronie częściowej.

Ochronę rodzimych gatunków nietoperzy sankcjonuje także podpisanie przez Polskę porozumień międzynarodowych - Konwencji Berneńskiej (*the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bern, 1979, Appendix II*), Konwencji Bońskiej (*the Bonn Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Bonn, 1979, Appendix II*) oraz Porozumienia o Ochronie Nietoperzy w Europie (*Agreement on the Conservation of Bats in Europe, EUROBATS, Appendix I*). Wszystkie występujące w Polsce nietoperze są również gatunkami objętymi ochroną na podstawie Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej (*the EC Directive on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora (92/43/EEC)*). Siedem gatunków wpisanych do Załącznika II wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony. Wszystkie pozostałe umieszczone są w Załączniku IV i wymagają ścisłej ochrony.

Większość gatunków nietoperzy należy do ssaków synantropijnych (występujących w sąsiedztwie człowieka). Często swoje kolonie rozrodcze lokalizują na strychach (podkowiec mały, nocek duży, gacek brunatny, gacek szary), pod obciami (karliki i mroczki) lub w szczelinach budynku (borowce wielkie). W piwnicach znajdują dogodne warunki do zimowania. Również w okresie migracji pojedyncze osobniki często szukają okresowych schronień w budynkach.

Fotografia na okładce: frontowa ściana budynku.

2. Metodyka

Inwentaryzację budynku Urzędu Gminy Dobroszyce przy ul. Rynek 16 w Dobroszycach wykonano 22 kwietnia i 14 maja 2024 r.

Podczas inwentaryzacji ornitologicznej poszukiwano nisz, otworów wentylacyjnych, szczelin i tym podobnych miejsc, w których chronione gatunki ptaków mogą zakładać gniazda. Zwracano też uwagę na obecność ptaków na budynku, a zwłaszcza osobników wlatujących lub wylatujących ze szczelin, śpiewających oraz odpoczywających na budynku. Budynek kontrolowano ze wszystkich stron przy użyciu lornetki (10x50). Sprawdzano jak wyglądają szczeliny i dziury w murze, czy nie są zabrudzone odchodami lub czy nie wystaje z nich materiał używany przez ptaki do budowy gniazd (pióra i siano). Wyszukiwano też potencjalne miejsca lęgów, w szczególności szczeliny i otwory w murze lub pod parapetami. Zwracano uwagę na ślady po zeszłorocznych lęgach, np. stare gniazda lub zabrudzenia muru. Ze względu na brak możliwości wejścia nie skontrolowano strychów w szczytach skośnych dachów

Jednocześnie prowadzono inwentaryzację chiropterologiczną. Podczas kontroli poszukiwano zarówno szczelin, w których mogłyby chronić się nietoperze, jak również śladów, jakie mogły pozostawić np. odchody, wytłuszczenia na ścianach. W przypadku stwierdzenia wyłącznie odchodów można na podstawie ich struktury i wyglądu oznaczyć rodzaj, a niekiedy nawet gatunek nietoperza oraz w przybliżeniu oszacować liczbę osobników korzystającą z danego schronienia. W dniu 14 maja wykonano też kontrolę wieczorną w celu wykrycia wylatujących nietoperzy.

Remont budynku będzie obejmować:

- docieplenie ścian fundamentowych styropianem,
- wymianę tynku na ciepłochronny na wszystkich elewacjach,
- wymianę stolarki okiennej i drzwiowej,
- docieplenie dachu (połacie skośne i stropodach),
- montaż centrali wentylacyjnej na stropodachu.

Inwentaryzacja została przeprowadzona przez firmę MURINUS TOMASZ GOTTFRIED z siedzibą we Wrocławiu na podstawie umowy dla Gminy Dobroszyce siedzibą przy ul. Rynek 16, w Dobroszycach. Celem inwentaryzacji było wykonanie ekspertyzy ornitologiczno – chiropterologicznej dla inwestycji pn. "Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy Dobroszyce".

3. Wyniki

Ptaki.

Podczas prowadzonej inwentaryzacji ptaków **stwierdzono na budynku dwa chronione gatunki lęgowe**. W ubytkach elewacji budynku i podbitki dachu w południowej i północnej ścianie gniazdowały 2 pary wróbla domowego *Passer domesticus* (Ryc. 1, 2, 3, 4). W uszkodzonej podbitce znajdowały się też pozostałości kolejnego gniazda tego gatunku (Ryc. 5, 6). W ubytku elewacji na ścianie północnej stwierdzono również lęgi szpaka *Sturnus vulgaris* (Ryc. 7, 8). W czasie kontroli kwietniowej ptaki karmiły już pisklęta, a w maju przygotowywały się już do drugich lęgów. Podczas kontroli wieczornej w maju nie stwierdzono obecności w budynku jerzyków *Apus apus*. Natomiast na dachu przesiadywała sierpówka *Streptopelia decaocto*, jednak nie stwierdzono prób założenia gniazda na budynku.

Ryc. 1. Umieszczenie gniazda wróbla domowych na północnej ścianie budynku.

Ryc. 2. Wejście do gniazda wróbla domowych na północnej ścianie budynku.

Ryc. 3. Umieszczenie gniazda wróbla domowych na południowej ścianie budynku.

Ryc. 4. Wejście do gniazda wróbla domowych na południowej ścianie budynku.

Ryc. 5. Umieszczenie opuszczonego gniazda wróbli domowych na północnej ścianie budynku.

Ryc. 6. Wejście do opuszczonego gniazda wróbli domowych na północnej ścianie budynku.

Ryc. 7. Umieszczenie gniazda szpaka na północnej ścianie budynku.

Ryc. 8. Szpak wchodzący do gniazda na północnej ścianie budynku.

W budynku zlokalizowano jeszcze kulka ubytków elewacji (Ryc. 9, 10) oraz uszkodzeń podbitki dachu, jednak nie obserwowano w nich ptaków, jak i śladów ich wcześniejszej obecności (materiału gniazdowego, odchodów). Nie można jednak do końca wykluczyć, że niektóre mogą w kolejnych latach zostać wykorzystane przez ptaki jako nowe miejsca gniazdowania.

Ryc. 9. Otwór w elewacji wschodniej ściany nie wykazywał śladów wykorzystania przez ptaki.

Ryc. 10. Otwory w dolnej części elewacji południowej ściany nie są wykorzystywane przez ptaki lub nietoperze.

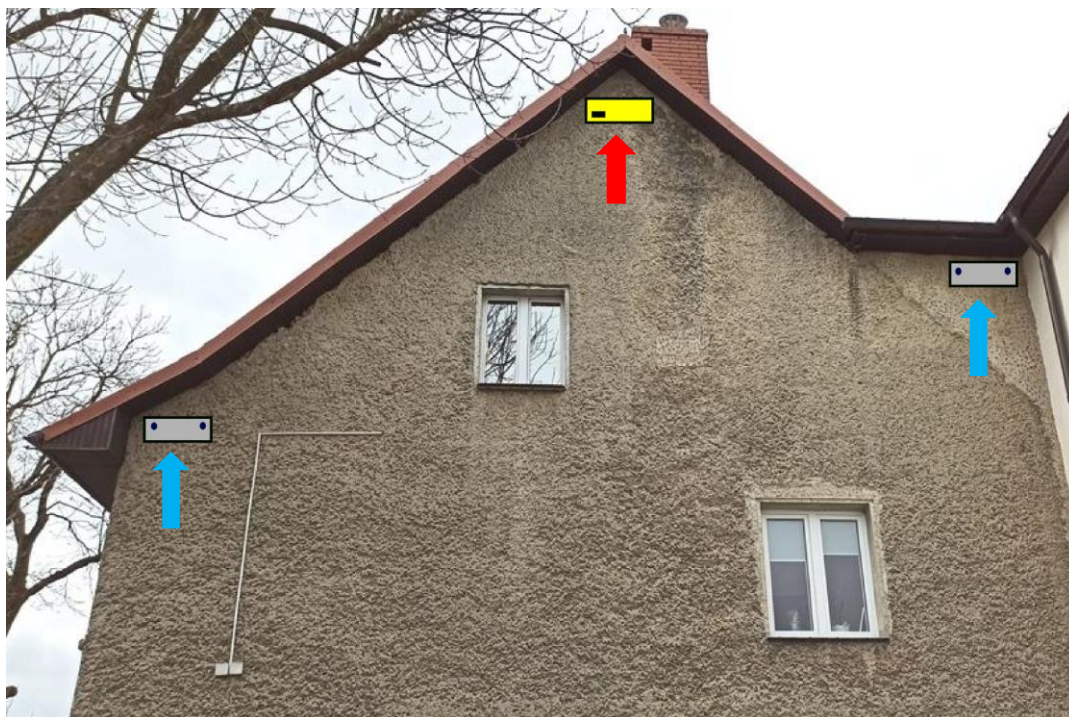
Zagrożenia:

- Termomodernizacja spowoduje zniszczenie co najmniej 3 miejsc gniazdowania wróbli domowych i 1 miejsca gniazdowania szpaków – gatunków chronionych. Na zniszczenie miejsc lęgowych (siedlisk) wymagane jest uzyskanie zezwolenia od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu.
- Również zniszczenie gniazd w okresie od 1 marca do 15 października również wymaga uzyskania zezwolenia od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

Zalecenia:

- Zniszczenie miejsc lęgowych możliwe będzie po zakończeniu lęgów i uzyskaniu **zezwolenia na zniszczenie siedlisk chronionych gatunków ptaków od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska** we Wrocławiu, który określi warunki wykonania tych czynności.
- Ze względu na zniszczenie miejsc lęgowych ptaków konieczne będzie zastosowanie **działań kompensacyjnych w postaci montażu nowych budek** umożliwiających ptakom lęgi. Zabezpieczy to również nową elewację przed niszczeniem przez ptaki, które będą chciały się dostać do swoich poprzednich miejsc gniazdowania. Zgodnie z zasadami za każde zniszczone miejsce należy zapewnić do dwóch nowych miejsc gniazdowych. Zaleca się montaż:
  - 2 podwójnych trocinobetonowych budek dla wróbli na ścianie północnej (Ryc. 14),
  - 1 trocinobetonowej budki dla jerzyków, które wykorzystują również szpaki i wróble na ścianie północnej (Ryc. 15),Proponowane miejsca lokalizacji budek przedstawiono na rycinie 11. Miejsca te zapewnią zarówno bezpieczeństwo ptakom, jak i nie będą przeszkadzać ludziom w korzystaniu z budynku. Wmontować je można w warstwę termoizolacyjną (Ryc. 12, 13) stosując cienką warstwę izolacji pomiędzy budką i ścianą. Budki można z zewnątrz zaimpregnować i pomalować w kolorze elewacji (Ryc. 13).
- W przypadku rozpoczynania prac w sezonie lęgowym w pierwszym etapie objąć nimi ścianę frontową (zachodnią) lub tylną (wschodnią), gdzie nie stwierdzono lęgów. Pozwoli to na zakończenie lęgów przez ptaki. W przypadku rozpoczęcia prac po zakończeniu sezonu lęgowego (wrzesień – styczeń) prace rozpocząć od ściany północnej.
- Zabezpieczyć kosze do rur spustowych rynien przed wpadaniem do nich ptaków np. gęstą siatką lub specjalnymi koszami.

Ryc. 11. Propozycja lokalizacji budek dla wróbli (niebieskie strzałki) i budki dla szpaków/jerzyków (czerwona strzałka).

Ryc. 12. Przykład montażu budek dla wróbli trocinobetonowych w warstwie izolacyjnej.

Ryc. 13. Przykład budek trocinobetonowych schowanych w warstwie izolacyjnej.

Ryc. 14. Przykład trocinobetonowej budki dla wróbli.

Ryc. 15. Przykład trocinobetonowej budki dla jerzyków.

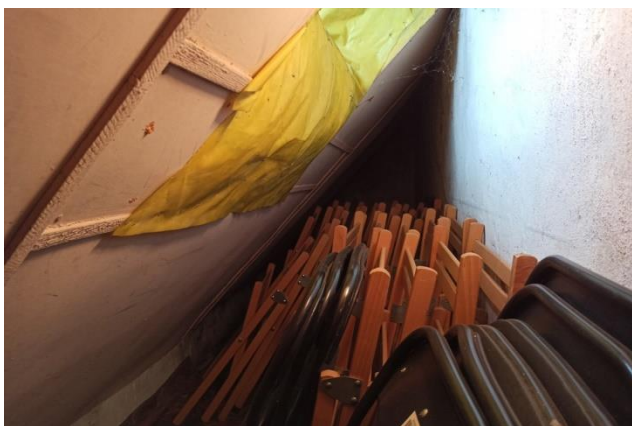
Nietoperze

W czasie kontroli **nie stwierdzono obecności nietoperzy jak i ich siedlisk**. Nie znaleziono żadnych śladów mogących wskazywać na obecność nietoperzy w poprzednich latach (wytluszczeń lub guana). Nie zaobserwowano też wylatujących po zmierzchu osobników. Istniejące strychy mają niewielkie rozmiary (Ryc. 16), a zamontowane w nich okna powodują że są zbyt jasne (Ryc. 17), co nie sprzyja obecności nietoperzy. Okna do piwnic są zabezpieczone (Ryc. 18), co uniemożliwia wykorzystywanie ich w okresie zimowym. W obrębie budynku nie znaleziono potencjalnych kryjówek dla kolonii rozrodczych. Natomiast stwierdzone ubytki i uszkodzenia w rejonie styku dachu i muru (Ryc. 19) mogą być wykorzystywane przez pojedyncze nietoperze w okresach migracji.

Wnioski:

Planowane w 2024 r. prace dotyczące termomodernizacji elewacji budynku nie będą stanowić zagrożenia dla chronionych gatunków nietoperzy. Niemniej w przypadku ich pojawienia w czasie prac skontaktować się z chiropterologiem w celu przeniesienia ich w bezpieczne miejsce.

•

Ryc. 16. Strychy w dolnych skosach dachu są szczelne i nie są wykorzystywane przez nietoperze.

Ryc. 17. Wszystkie strychy w budynku posiadają okna, przez co są mocno oświetlone.

Ryc. 18. Wszystkie okna piwnic były zabezpieczone.

Ryc. 19. Uszkodzenia w podbitce dachu mogą stanowić potencjalne kryjówki nietoperzy w okresie migracji.

Podsumowanie

Podczas prowadzonej inwentaryzacji ptaków **stwierdzono na budynku 2 chronione gatunki lęgowe**. W ubytkach elewacji budynku i podbitki dachu w południowej i północnej ścianie gniazdowały 2 pary wróbla domowego. W uszkodzonej podbitce znajdowały się też pozostałości kolejnego gniazda tego gatunku. W ubytku elewacji na ścianie północnej stwierdzono również legi szpaka. W czasie kontroli kwietniowej ptaki karmiły już pisklęta, a w maju przygotowywały się już do drugich lęgów. W czasie kontroli wieczornej w maju nie stwierdzono obecności w budynku jerzyków.

W czasie kontroli **nie stwierdzono obecności nietoperzy jak i ich siedlisk**. Nie znaleziono żadnych śladów mogących wskazywać na obecność nietoperzy w poprzednich latach (wytluszczeń lub guana). Nie zaobserwowano też wylatujących po zmierzchu osobników. Istniejące strychy mają niewielkie rozmiary a zamontowane w nich okna powodują że są zbyt jasne, co nie sprzyja obecności nietoperzy. Okna do piwnic są zabezpieczone, co uniemożliwia wykorzystywanie ich w okresie zimowym. W obrębie budynku nie znaleziono potencjalnych kryjówek dla kolonii rozrodczych. Natomiast stwierdzone ubytki i uszkodzenia w rejonie styku dachu i muru mogą być wykorzystywane przez pojedyncze nietoperze w okresach migracji.

Przed zniszczeniem miejsc lęgowych konieczne będzie uzyskanie **zezwolenia na zniszczenie siedlisk chronionych gatunków ptaków od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska** we Wrocławiu, który określi warunki na jakich będzie ono wydane. Ze względu na zniszczenie miejsc lęgowych ptaków konieczne będzie zastosowanie **działań kompensacyjnych w postaci montażu nowych budek** umożliwiających ptakom lęgi w postaci 2 podwójnych trocinobetonowych budek dla wróbli i 1 trocinobetonowej budki dla szpaków/jerzyków. W przypadku rozpoczynania prac w sezonie lęgowym w pierwszym etapie objąć nimi ścianę frontową (zachodnią) lub tylną (wschodnią), gdzie nie stwierdzono lęgów. Jeśli prace rozpoczynałyby się po zakończeniu sezonu lęgowego (wrzesień – styczeń) należy je rozpocząć od ściany północnej.